Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi,
Journal of Samsun Health Sciences

e-ISSN: 2791-9722, JSHS Ağustos 2025, 10(2): 193-207

Kovid-19 Pandemisi Sürecinde Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin ve Mesleki Yetkinliklerinin İncelenmesi

Investigation of Nursing Students' Opinions on Their Education and Professional Competencies During the Covid-19 Pandemic

Merve Nur MORKOÇ[1], Dilek SARPKAYA GÜDER[2]

[1]Yakın Doğu Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Kıbrıs
· **merve.ehinmowo@gmail.com** · ORCİD > 0009-0006-1638-0804

[2]Yakın Doğu Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Kıbrıs
· **dilek.sarpkaya@neu.edu.tr** · ORCİD > 0000-0002-1196-5196

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştirma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 22 Mart/March 2024
Kabul Tarihi/Accepted: 22 Nisan/April 2025
Yıl/Year: 2025 | **Cilt – Volume:** 10 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 193-207

Atıf/Cite as: Morkoç, M. N., Güder Sarpkaya, D. "Kovid-19 Pandemisi Sürecinde Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin ve Mesleki Yetkinliklerinin İncelenmesi" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 10(2), Ağustos 2025: 193-207.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Dilek SARPKAYA GÜDER

Yazar Notu/Author Note: Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelik Programı Yüksek Lisans Tez projesinden (Ocak 2023) üretilmiştir. Çalışmanın özeti Kıbrıs Türk Hemşireler ve Ebeler Birliği'nin 12 Mayıs 2023'de düzenlediği I. Ulusal Tez Çalışmaları Poster yarışmasında poster bildiri olarak sunulmuş ve mansiyon ödülüne layık görülmüştür.

https://doi.org/10.47115/jshs.1457370

KOVİD-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİMLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN VE MESLEKİ YETKİNLİKLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, Kovid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin görüşleri ve mesleki yetkinliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma, kesitsel ve tanımlayıcı tiptedir. Kuzey Kıbrıs'ta yer alan bir Üniversitenin Hemşirelik Fakültesinde eğitimini sürdüren ve klinik uygulama yapan üçüncü ve dördüncü sınıflar (N=282) araştırmanın evrenini, bu çalışmaya katılmayı kabul eden 260 hemşirelik öğrencisi ise örneklemini oluşturmuştur. Veriler, tanıtıcı bilgi formu, koranavirüs pandemisi sürecinde hemşirelik eğitimlerine ilişkin veri toplama formu ve hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlik ölçeği aracılığıyla toplanmıştır.

Bulgular: Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalamasının 22.67±2.17 yıl ve yarıdan fazlasının (%57.7) kadın olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin mesleki yetkinlik ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması 242.10±4.17 ile iyi düzeydedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin en düşük puanı (21.15±5.12) yeterlilik ölçeğinin eleştirel düşünme ve akıl yürütme alt boyutundan aldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile yeterlilik ölçeği toplam puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunurken (X2=9.80, p=0.02), yaş, lise, öğrenim türü, iş deneyimi ve alan değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05).

Sonuçlar ve Öneriler: Hemşirelik öğrencileri mesleki yetkinlik düzeyini iyi olarak algılamış ve aldıkları eğitime ilişkin çoğunlukla olumsuz görüş bildirmiştir. Pandemi süresince eğitim ve öğrenimi sürdüren tüm öğrencilerin mezun olmadan önce eleştirel düşünme ve akıl yürütme becerilerinin geliştirilmesi ve mezuniyet sonrası okul hastane işbirliği ile yetkinlik seviyelerinin değerlendirilip, eğitim eksikliklerinin giderilmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Klinik Uygulama; Kovid-19; Hemşirelik; Eğitim; Yetkinlik.

❋❋❋

INVESTIGATION OF NURSING STUDENTS' OPINIONS ON THEIR EDUCATION AND PROFESSIONAL COMPETENCIES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to determine the opinions of nursing students regarding their education and professional competences during the coronavirus pandemic.

Method: The study was cross-sectional and descriptive. Third and fourth grades (N=282) who continue their education in the Faculty of Nursing of a university in Northern Cyprus and who are engaged in clinical practice constituted the population of the study, and 260 nursing students who agreed to participate in this study constituted the sample. Data were collected through an introductory information form, data collection form on nursing education during the coronavirus pandemic process, and the nursing students' professional competence scale.

Results: In the study, it was determined that the average age of nursing students was 22.67±2.17 year and more than half (57.7%) were women. The total score average of the students from the professional competence scale is at a good level with 242.10±46.17. It was determined that the students participating in the research received the lowest score (21.15±5.12) from the critical thinking and reasoning sub-dimension of the proficiency scale. While there was a significant difference between the students' grade levels and the proficiency scale total score averages (X2=9.80, p=0.02), no significant difference was found according to age, high school, type of education, work experience and branch variables (p>0.05).

Conclusions and Recommendations: Nursing students perceived the level of professional competence as good and expressed mostly negative opinions about the education they received.

It is recommended that all students who continue their education and training during the pandemic develop their critical thinking and reasoning skills before graduation, and that their competency levels are evaluated and their educational deficiencies are eliminated after graduation, in cooperation with the school and hospital.

Keywords: Clinical Practice; Coronavirus; Competence; Education; Nursing

❋❋❋

GİRİŞ

Yetkinlik, "bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik ve alana özgü yetkinlik" şeklinde belirtilmiştir (TYYÇ, 2018). Hemşirelikte yetkinlik, hemşirelerin hemşirelik eğitiminde edinilen bilgilerden profesyonel yargıda bulunabilme ve bütüncül yaklaşımı benimseyebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Fukada, 2018; Karami, Farokhzadian, & Foroughameri, 2017). Hemşirelerin yetkin olmaları için uymaları gereken Amerika Hemşireler Birliği, Kanada Hemşireler Birliği gibi birçok uluslararası kuruluşların belirlediği standart ve yönergeler yer almaktadır (ANA, 2021; CNA, 2025). Bu yönergelerde, hemşirelerin holistik (bütüncül) bakış açısına sahip olma, kişiye uygun etkili bakımı sağlayabilme, klinik karar verme, eleştirel düşünme, sorumluluk alma ve fonksiyonel yeterlilik gibi birçok yetkin becerilere sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Fukada, 2018). Yetkin hemşire özelliklerinin sağlanabilmesi için hemşirelik öğrencilerinin yeterli teorik bilgiye sahip olmalarının yanı sıra, uygulama becerilerinin de yeterli olması gerekmektedir (Salminen ve ark., 2021). Bundan dolayı, hemşirelik öğrencilerinin klinik deneyimi, oldukça önemlidir. Klinik deneyim, hemşirelik öğrencilerinin teorik eğitimde öğrendikleri bilgi ve becerileri uygulama alanında yapabilmesi ile kazanılır. Aynı zamanda öğrencilerin klinik uygulama deneyimi, eleştirel düşünme, araştırma, sağlık bakım görevlerini yerine getirirken özgüven, özerklik ve çalışma ortamında personel ve hastalar ile iyi iletişim becerileri kazanmasına yardımcı olmaktadır (Günay & Kılınç, 2018).

Kovid-19 pandemisi tüm dünyayı olumsuz etkilemiştir. Özellikle eğitim alanında yaşanan olumsuzluklar hemşirelik eğitim ve öğretim sürecini önemli ölçüde etkilemiştir. Kovid 19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla alınan mesafe önlemleri, yüz yüze eğitimlerin iptalini beraberinde getirmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) tarafından alınan kararla, 2019-2020 yılından itibaren uzaktan eğitime devam edilmesine karar verilmiştir (YÖK, 2021). Birçok yüksek-öğretim kurumu 2021 yılının sonlarına doğru salgının yayılmasını önlemek amacıyla eğitimine uzaktan eğitim ağırlıklı olarak devam etmiştir. Sonrasında ise yüz yüze ve uzaktan eğitim modelini barındıran hibrit modeli uygulanmıştır (Jowsey ve ark., 2020). Uzaktan eğitimin esnek öğrenme fırsatı sunması, öğrenme materyellerinin uzaktan sağlanması (Bdair, 2021) gibi olumlu yönlerinin yanı sıra, hem öğrenciler hem de eğitimciler açısından olumsuz yönleri de vardır (Aggarwal ve ark; 2020; Lazenby ve ark., 2020). Bu olumsuz etkilere, genellikle teknolojiye bağlı yapısal eksiklikler, öğrencilerin derslere odaklanma ve öğrenme güçlükleri, eğitimcilerin uyum ve motivasyon düşüklüğü örnek verilebilir (Bdair, 2021; Diab & Elgahsh, 2020). Kovid-19 pandemisi süresince hemşirelik öğrencilerinin gerekli eğitimi alamaması ve klinik uygulama eksiksiklerinden dolayı, mesleki yetkinlik için gerekli olan temel becerileri kazanamamasına ve yetkin hemşirelerin yetiştirilememesine

neden olmuştur (Hargreaves, Zickgraf, Paniagua, Evans,& Radesi, 2021; Ulenaers, Grosemans, Schrooten, & Bergs, 2021). Gelecekte yetkin hemşirelerin olamayışı hasta bakım kalitesini etkileyebilecek önemli bir sorundur. Pandeminin hemşirelik eğitim programına etkisini anlamanın bir yolu öğrencilerin kendi yetkinliklerini değerlendirmeleridir. Bu doğrultuda, hemşirelik öğrencilerinin çalışmaları sırasında yeterli teorik eğitime ve klinik beceriye sahip olduklarını anlamaları önemli görülmektedir. Bu çalışma ile Kovid 19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin eğitimine ilişkin görüşleri ve mesleki yetkinlikleri değerlendirilerek, uzaktan öğretime bağlı eksiklikler/sorunların ve bu eksikliklerin giderilmesi konusunda öğretim elemanı ve öğrencilerin farkındalıklarının artacağı düşünülmektedir. Ayrıca, pandemi sürecinde belirlenen yetkinlik seviyeleri ve düşük olan yetkinlik becerileri, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası üniversite ve hastane işbirliği ile eksik becerilerinin geliştirilmesine yol gösterici olabilecektir. Kuzey Kıbrıs›ta bu konuya ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamış ve hemşirelik öğrencilerinin yetkinlikleri ile ilgili sınırlı çalışmanın olması bakımından çalışmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta bir üniversitede Kovid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin görüşleri ve mesleki yetkinliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Kovid-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin teorik ve uygulama eğitimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Kovid-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeyi nedir?
3. Kovid-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeyi ile öğrencilerin mezun olduğu en son okul tipi, sınıf seviyesi, çalışma deneyimi ve eğitime yönelik görüşleri arasında fark var mıdır?

Öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeyi araştırmanın bağımlı değişkenini, en son bitirdiği okul tipi, çalışma deneyimi ve sınıf seviyesi ise bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Bu araştırma, kesitsel ve tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Örneklem/Çalışma *Grubu:* Araştırmanın evrenini, Kuzey Kıbrıs'ta yer alan özel bir Hemşirelik Fakültesinde 2021-2022 Bahar Döneminde öğrenim gören ve klinik uygulama yapan üçüncü ve dördüncü sınıflar (N=282) oluşturmuştur.

Evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş olup, herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Araştırmanın örneklemini 18 Mart-25 Mayıs 2022 tarihleri arasında örneklem kriterlerine uygun 260 öğrenci oluşturmuş olup, hedeflenen grubun %92'sine ulaşılmıştır. Üniversitenin hemşirelik fakültesi öğrencilerinin pandemi süresince hastanede sınırlı öğrenciye uygulama izni verildiğinden ve sadece üçüncü ve dördüncü sınıfların tek bir hastanede klinik uygulama yapması nedeni ile örnekleme diğer sınıflar dahil edilmemiştir.

Araştırmanın örneklemine alınma kriterleri;

- Klinik uygulamaya düzenli devam etmesi (%90 ve üstü katılım zorunluluğu)
- Hemşirelik Türkçe programda öğrenim görmesi,
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olmasıdır.
- Araştırmanın örneklemine alınmama kriterleri;
- Klinik uygulamaya düzenli devam etmeyen (2 günden fazla katılım sağlamayan),
- Teknik sorun nedeniyle çevrimiçi Google anket formunu dolduramayan öğrencilerdir.

Çalışmaya, 15 öğrenci kabul etmediği ve 7 öğrenci de teknik sorun nedeniyle anket formunu doldurmadığı için toplam 22 öğrenci dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları: Veriler, hemşirelik öğrencilerine yönelik kişisel bilgi formu, öğrencilerin Kovid-19 sürecinde hemşirelik eğitimlerine ilişkin veri toplama formu ve Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği aracılığı ile toplanmıştır. Veriler, 18 Mart-25 Mayıs 2022 tarihleri arasında çevrimiçi hazırlanmış Google form aracılığı ile toplanmıştır. Tüm formların doldurulması süresi yaklaşık 10 dakika almaktadır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Öğrencilerin kişisel bilgilerine ilişkin veri toplama formunda; yaş, cinsiyet, sınıf, uyruk, ekonomik durumunun algısı, en son bitirdiği okul ve çalışma deneyimine ilişkin toplam 9 soru yer almaktadır.

Hemşirelik Eğitimlerine İlişkin Veri Toplama Formu: Öğrencilerin Kovid-19 sürecinde hemşirelik teorik, klinik uygulama eğitimine ilişkin görüşlerinin sorulduğu veri toplama formunda; açık ve kapalı uçlu 6 soru yer almaktadır.

Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği: Hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik ölçeği 7'li likert tipteki cevap seçeneklerini içermekte ve her biri kapalı uçlu toplam 6 bölüm ile 43 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde, klinik biyomedi-

kal bilim ile ilgili 5, ikinci bölümde, genel klinik becerilerle ilgili 7 ve üçüncü bölümde eleştirel düşünme ve akıl yürütme ile ilgili 4 soru yer almaktadır. Ayrıca dördüncü bölüm, bakım ile ilgili 6, beşinci bölüm, etik ve sorumluluk ile ilgili 15 ve son olarak altıncı bölüm ise yaşam boyu öğrenmeye yönelik 6 sorudan oluşmaktadır. Ölçekten alınan toplam skor 43-301 puan arasında değişmektedir. Ölçek puan değerlendirilmesinin herhangi bir sınırlandırması olmayıp, ölçeklendirme puanları yetkinliğin yüksek ya da düşük olduğunu göstermektedir (Ülker, 2018).

Veri Toplama Süreci: Araştırmanın veri toplama sürecine başlamadan önce Hemşirelik Fakültesi Dekanlığından üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerin kesin listesi, klinik uygulama rotasyon çizelgesi ve sınıfların öğrenci temsilcisinin bilgileri istenmiştir. Bu listeler doğrultusunda öğrencilere Whatsapp grupları aracılığıyla araştırma ile ilgili genel açıklama yapılmış ve Google form linki paylaşılmıştır. Ardından öğrenci temsilcilerinden katılımcı öğrencilerin araştırmaya katılmayı kabul ettiğini ve formu doldurduğunu bildirmesi istenmiştir. Veri toplama sürecinin sonunda öğrenci listesinde yer alan sayı ile formu dolduran öğrenci sayısına ulaşıp ulaşılmama durumuna göre, her hafta öğrencilere araştırma linki paylaşılarak hatırlatma yapılmıştır.

Verilerin Analizi: Araştırma analizi IBM SPSS Statistics 22 programında uygun istatistiksel yöntemler ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin tanıtıcı bilgileri ile hemşirelik eğitimine ilişkin verilerinin değerlendirilmesinde; ortalama, standart sapma, yüzdelik hesaplama gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek ile demografik karşılaştırmalarda iki grup karşılaştırmaları için Bağımsız Gruplarda T testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal-Wallis H Testi analizi kullanılmıştır. Veriler, frekans (F), aritmetik ortalama (standart sapma(s) olacak şekilde sunulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenilirlik: Hsu ve Hsieh (2013) tarafından geliştirilen Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeğinin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı 0.91-0.98 arasındadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması Ülker tarafından 2018 yılında yapılmış ve ölçek toplam Cronbach Alpha Güvenirlik değeri 0,978 bulunmuştur (Ülker, 2018). Ayrıca, bu çalışmada da ölçeğin güvenirlik analizleri yapılmış olup, ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.97 (alt boyutlar 0.79 – 0.97) ile yüksek güvenirlikte olduğu belirlenmiştir.

Etik Kurul Onayı: Araştırmaya Hemşirelik Fakültesi Dekanlığından gerekli yazılı izin ve Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onay (Tarih: 27.01.2022 / Karar no: YDU/2022/99-1477) alınmıştır. Araştırma kapsamında kullanılacak ölçek için Ülker (2018)'den izin alınmıştır. Araştırmaya katılacak olan öğrencilere yapılan bu araştırmanın amacı ve yararları Whatsapp grupları ve anket aracılığıyla anlatılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formları çevrimiçi paylaşılan ankette paylaşılmış ve katılımcı onam verdiğini işaretledikten sonra anket formunu doldurmaya başlamıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin yaş ortalama puanın 22.67±2.17 yıldır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %57.3'ünün 22-23 yaş aralığında olduğu, %43.8'inin üçüncü sınıf ve %56.2'sinin dördüncü sınıfta okuduğu, %57.7'sinin kadın öğrenci olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin en fazla %65.0 ile düz lise ve %18.8 ile sağlık alanında önlisans mezunu olduğu dikkati çekmektedir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %53.8'inin çalıştığı saptanmış olup, çalışanların %60.0'ının sağlık alanında çalıştığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-demografik Özellikler (n=260)

Demografik Değişkenler	Kategori	F	%
Yaş Grubu	20-21 yıl	68	26.2
	22-23 yıl	149	57.3
	24 yıl ve üstü	43	16.5
Sınıf	3.'ncü sınıf	114	43.8
	4.'ncü sınıf	146	56.2
Cinsiyet	Kadın	150	57.7
	Erkek	110	42.3
Uyruk	KKTC	49	18,8
	TC	206	79.2
	Türkmenistan	5	1.9
Ekonomik Durum	Gelir, giderden az	89	34.2
	Gelir, gidere eşit	153	58.8
	Gelir, giderden fazla	18	6.9
Gelir Düzeyi Algısı	İyi	23	8.8
	Orta	173	66.5
	Kotu	64	24.6
En son bitirilen okul	Düz Lise	169	65.0
	Meslek Lisesi	28	10.8
	Ön lisans (Sağlık Alanında)	49	18.8
	Lisans (Farklı bir bölüm)	14	5.4
Çalışma deneyimi	Çalışan	140	53.8
	Çalışmayan	120	46.2
Çalışma alanı	Sağlık alanında çalışan	84	60.0
	Sağlık alanı dışında çalışan	56	40.0

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti

Öğrencilerin Kovid-19 pandemi sürecinde teorik hemşirelik eğitimlerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 2›de yer almaktadır. Kovid-19 pandemisinin, alınan hemşirelik teorik eğitiminde öğrencilerin %42.6'sını, hemşirelik uygulama eğitiminde ise %51.9'unu olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Öğrencilerin pandemi süresince aldıkları hemşirelik eğitim yeterliliğine ilişkin görüşü incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun (%57.7) aldıkları eğitimi yeterli bulmadığı saptanmıştır.

Tablo 2. ***Öğrencilerin*** Kovid-19 Pandemi *Sürecinde Teorik* Hemşirelik Eğitimlerine İlişkin Görüşleri (n=136)

Teorik Eğitim	Kategoriler	F	%
Olumlu (n=55)*	Alınan eğitim yeterliydi	39	70.9
	Birebir eğitim ve ders tekrarı imkanı oldu	3	9.1
	Hijyen ve hastalıklardan korunma bilinci kazanıldı	11	20.0
Olumsuz (n=81)*	Alınan eğitim yetersizdi	67	82.7
	Bilgi ve deneyim kazanılamadı	14	17.3

*Bu soruya yanıt verenlerin sayısıdır. Yüzdeler n değerine göre alınmıştır.

Klinik uygulama eğitimine ilişkin görüşlerinin dağılımı ise Tablo 3'de yer almaktadır. Kovid-19 pandemisinin, alınan hemşirelik teorik eğitiminden olumlu etkilenen öğrencilerin %70.9'unun alınan teorik eğitimi yeterli bulduğu görülmüştür. Alınan teorik eğitimi olumsuz bulan öğrencilerin %60.9'unun ise teorik eğitimi yetersiz bulduğunu yönünde görüşleri olmuştur (Tablo 2). Klinik uygulama eğitiminden olumlu etkilenen öğrencilerin %63.2'sinin alınan uygulama eğitimini yeterli bulduğu, olumsuz etkilenen öğrencilerin ise %45.1'inin eğitimi yetersiz bulduğu, %21.8'inin uygulama yapma imkanı bulamadığı gibi uygulama eğitimine ilişkin olumsuz görüşler belirtilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Eğitime İlişkin Görüşlerine Ait Kategoriler (n=182)

Uygulamalı Eğitim	Kategoriler	F	%
Olumlu (n=49)*	Alınan uygulama eğitimi yeterliydi	31	63.2
	Deneyim kazandırdı	11	22.4
	Staj verimliydi	3	6.2
	Hijyen ve hastalıklardan korunma bilinci kazanıldı	4	8.2
Olumsuz (n=133)*	Alınan eğitim yetersizdi	60	45.1
	Deneyim kazanılamadı	15	11.3
	Staj eksikliği var	19	14.3
	Uygulama yapma imkanı az	29	21.8
	Laboratuvar eğitiminin olmaması	10	7.5

Çalışma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik ölçeği puanları Tablo 4›de verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik ölçeği toplam puan ortalamasının 242.10±46.17 olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin alt puan ortalamaları incelendiğinde, en yüksek puan ortalaması etik ve sorumluluk alt boyutundan, en düşük puan ortalaması ise eleştirel düşünme ve akıl yürütme alt boyutundan alınmıştır. Öğrencilerinin yaş, lise, okul tipi, sınıf seviyesi, çalışma deneyimi ve alanı bakımından yetkinlik ölçeğinden elde edilen toplam puan ortalamasına bakıldığında; öğrencilerin sınıf seviyesi, bakımından yetkinlik ölçeği toplam puan ortalaması arasında anlamlı farklılık bulunurken (X^2=9.80, p=0.02), yaş, lise, okul tipi, çalışma deneyimi ve alanı bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05). Hemşirelik dördüncü sınıftaki öğrencilerin üçüncü sınıftaki öğrencilere göre yetkinlik düzeyi ölçeği (HÖYÖ) puanı daha yüksektir (p<0.05). Dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin etik ve sorumluluk alt boyut toplam puanının (ort=91.80) üçüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin etik ve sorumluluk alt boyutu toplam puanından (ort=85.94) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca sağlık alanında önlisans mezunu olan öğrencilerin meslek, düz lise ve diğer önlisans mezunu öğrencilere göre, yaşam boyu öğrenme (X^2=10.26, p=0.01) ve klinik biyomedikal bilim (X^2=9.80, p=0.02) alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği (HÖYÖ) Puanları (n=260)

	n		s	Min.	Max.
Alt Boyutlar HÖYÖ-Klinik Biyomedikal Bilim	260	24.03	6.19	5	35
HÖYÖ-Genel Klinik Beceriler	260	38.12	9.20	7	49
HÖYÖ-Eleştirel Düşünme ve Akıl Yürütme	260	21.15	5.12	4	28
HÖYÖ-Bakım	260	34.62	7.36	6	42
HÖYÖ-Etik ve Sorumluluk	260	89.23	18.24	15	105
HÖYÖ-Yaşam Boyu Öğrenme	260	34.95	6.80	6	42
Ölçek Toplam Puanı **Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği (HÖYÖ)**	260	242.10	46,17	43	301

$\bar{x}$= Aritmetik ortalama, s= standart sapma, min.=minimum, max.=maksimum.

Araştırma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinin Kovid 19 süresince aldıkları hemşirelik eğitimine ilişkin görüşleri bakımından yetkinlik ölçeğinden elde edilen toplam puan ortalamasına bakıldığında; hemşirelik teorik eğitimini olumlu olarak değerlendiren öğrencilerin hemşirelik öğrenci yetkinlik ölçeğinin toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin uygulamalı eğitim düzeyleri bakımından hemşirelik öğrencileri yetkinlik düzeyi ölçeğinden (HÖYÖ) aldıkları toplam puan dağılımına bakıldığında, olumlu görüş bildiren öğrenciler (253.39±44.72) ve olumsuz görüş bildiren öğrencilerin (244.41±44.22) toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ayrıca, hemşirelik öğrencilerin uygulamalı eğitime ilişkin görüşleri bakımından hemşirelik yetkinlik alt boyut ölçekleri puan ortalamaları arasında yaşam boyu öğrenme ve bakım alt boyutu dışında tüm alt boyut puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

TARTIŞMA

Tüm dünyayı olumsuz etkileyen Kovid-19 eğitim alanında olumsuzluklara sebep olmuştur. Özellikle Kovid-19 pandemisi süresince elektronik ortamda yürütülen eğitim, hemşirelik müfredatının klinik uygulama temelli olması nedeniyle öğrencilerinin mesleki yetkinlik için gerekli olan temel becerileri kazanmasını kısıtlamıştır (Hargreaves ve ark., 2021). Öğrencilerin mesleki yetkinlik seviyelerinin yüksek olarak mezun olması özellikle klinik yetkinliklerinin yeterli olması beklenmektedir. Klinikte yetkin hemşirelerin olması, hemşirelerin hastaların refahını ve iyileşme sürecini önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle hayatı önem taşımaktadır. En yüksek mesleki yetkinlik düzeyine sahip hemşirelerin yüksek kalite-

de bakım sağlama eğiliminde olduğu ve bunun da hasta sonuçlarının iyileşmesine yol açtığı bilinmektedir (Vincent ve ark., 2022). Bundan dolayı, pandemi süresince eğitim alan hemşirelik öğrencilerinin eğitime ilişkin görüş ve önerilerinin alınarak eksikliklerin giderilmesi ve hemşirelik yetkinlik seviyelerinin belirlenerek gelecek pandemilerde gerekli önlemlerin alınması açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırmada öğrenciler yetkinliklerinin iyi düzeyde olduğunu belirlemiş fakat aldıkları hemşirelik teorik ve uygulamalı eğitime ilişkin görüşlerinin en fazla olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir (Tablo 2-3). Çalışma kapsamında olan öğrencilerden çoğunun pandemide hemşire eksikliğininden dolayı üniversitenin kendi araştırma ve uygulama hastanesinde pandemi birimi veya çeşitli kliniklerde haftanın dört veya beş günü çalışmış olması öğrencilerin mesleki yetkinlik puanını yükseltmiş olduğunu düşündürmektedir. Çelik ve ark. (2020) tarafından intörn hemşirelik öğrencilerini kapsayan bir çalışmada öğrencilerin yüksek derecede yetkinlik düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Bir başka çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeyi iyi seviyede olduğu bulunmuştur (Ülker, 2018). Hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeylerinin incelenmesi amacıyla farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda, öğrencilerin yetkinlik düzeylerinin iyi olduğu saptanmıştır (Hsieh ve Hsu 2013; Kajander-Unkuri ve ark., 2014; Kajander-Unkuri ve ark., 2021). Kovid 19 döneminde İspanya'da son sınıf öğrencileri ile yapılan nitel bir çalışmada, öğrenciler yetkinlik düzeylerini olumlu olarak değerlendirdiklerini, öğrencilikten hastanede bakım verme sürecine geçişte kendilerini hazır hissetiklerini ifade etmiştir (Canet-Vélez ve ark., 2021). Araştırmamızda elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir. Hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeylerinin iyi seviyede olması hemşirelik eğitiminin mesleki yetkinliği kazandırmada başarılı olarak görülse de öğrencilerin kendi kendine değerlendirdikleri yetkinlik düzeyinin en yüksek değerine ulaşması beklenmektedir (Kajander-Unkuri ve ark., 2021). Ayrıca yapılan bir çalışmada öğrencilerin klinik yetkinlik düzeyini değerlendirmede öğretim üyelerinin hedefe yönelik klinik değerlendirme yapmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Vincent ve ark., 2022). Öğrencilerin pandemi döneminde aldıkları teorik ve uygulamalı eğitime ilişkin çoğunlukla olumsuz görüş bildirmeleri (Tablo 2-3), hemşirelikte teknoloji kullanımın sınırlılığı ile de ilişkili olabilir. Hemşirelik eğitiminde sanal öğrenme ortamındaki bilgi teknoloji altyapısının güçlendirilmesi ve simülasyon tabanlı öğrenmenin geliştirilmesi hemşirelik öğrencilerinin hem eğitimlerine ilişkin görüşleri hem de algılanan mesleki yetkinlik düzeylerine olumlu yönde etki edebilir (Bdair, 2021; Hung ve ark., 2021; Tolyat ve ark., 2022).

Hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puanın etik ve sorumluluk, en düşük puanın ise eleştirel düşünme ve akıl yürütme yetkinliğinden olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Öğrencilerin sosyokültürel özelliklerinden ve eğitim müfredatındaki birçok derslerde mesleki etik ilkelerin yer alıyor olmasından kaynaklı hemşirelik

mesleğine ilişkin etik ve sorumluluk duygusu daha yüksek çıkmış olabilir. Derslerde eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarını geliştirme yönünde kullanılan eğitim ve öğretim tekniklerinin daha az kullanılıyor olması, öğretim elemanlarının bu becerileri geliştirme yönündeki eksiklikleri, geleneksel hemşirelik eğitim modelinin kullanılması en düşük puan alınan alt boyutun nedenleri olarak düşünülebilir. Aynı ölçeğin kullanıldığı intörn hemşireler ile yapılan bir başka çalışmada ise, yetkinlik düzeylerinin iyi olduğu belirlenen intörn hemşirelerin, en düşük klinik biyomedikal bilim alt boyutunda, en yüksek puanın etik ve sorumluluk alt boyutunda yetkin oldukları saptanmıştır (Çelik ve ark., 2020). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada, en yüksek puanın etik ve sorumluluk alt boyutu, en düşük puanın klinik biyomedikal bilim boyutu olduğu belirlenmiştir (Ülker, 2018). Hsieh ve Hsu (2013) tarafından yapılan çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin yetkinlik düzeylerinin iyi olduğu, en yüksek puanı etik ve sorumluluk alt boyutu alırken en düşük puanı eleştirel düşünme ve akıl yürütme boyutu almıştır (Hsieh ve Hsu, 2013). Görüldüğü gibi hemşirelik öğrencilerinin yetkinliklerini değerlendirmek amacı ile yapılan çalışmalarda en yüksek puan ortalaması etik ve sorumluluk alt boyutundan alınmış ve çalışmamızla benzerlik göstermiştir (Çelik ve ark., 2020; Ülker, 2018; Hsieh ve Hsu, 2013). Bu durum, hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimleri süresince aldıkları hemşirelikte etik dersleri ve mesleki derslerde anlatılan etik konuların olumlu yönde etkisinden olabilir. Öğrencilerin etik duyarlılıklarının yüksek olması, etik değerlerini benimsemesi etik karar verme sürecini ve dolayısıyla bakım kalitesini etkileyebilmektedir (Kırca ve ark., 2020; Gürdoğan ve ark., 2018). Hemşirelik öğrencilerinin ve yeni mezun hemşirelerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin incelendiği çalışmalarda, öğrencilerin bu becerilerinin düşük ve orta düzeyde olduğu bulunmuştur (İskender ve Karadağ, 2015; Kanbay ve ark., 2009; Sun ve ark., 2023). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme ve akıl yürütme düzeylerinin yüksek olması için hemşirelik eğitiminde eleştirel düşünme ile ilgili derslerin arttırılması ve eleştirel düşünmeyi destekleyici yöntem ve tekniklerin kullanılmasının öğrencilerin bu becerilerinin geliştirilmesinde olumlu yönde etkisi olabilir. Ayrıca klinik ortamda eğitim ve öğretim tekniklerinin etkili kullanılması da önemli görülmektedir. Çalışma bulgumuzdan farklı olarak on Avrupa ülkesinde mezun aşamasında olan hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, en yüksek yardım rolünde en düşük de törapötik müdahalelerde yetkin oldukları bulunmuştur (Kajander-Unkuri ve ark., 2021).

Çalışmada öğrencilerin pandemi süresince aldıkları hemşirelik eğitimine ilişkin görüşlerine göre yetkinlik ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında, uygulamalı eğitime ilişkin olumlu görüşü olan öğrenciler ile yaşam boyu öğrenme ve bakım yetkinliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış fakat diğer alt boyut yetkinlikleri ile ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin klinik uygulamada kazandıkları beceriler onların memnuniyetini ve mesleki yetkinlik seviyesini arttırmıştır. Bunun yanı sıra, pandemi süresince çevrimiçi eğitimlerin yürütülmesi öğretim elemanlarının

çevrimiçi ortamda interaktif öğretim tekniklerini kullanmada sorun yaşaması veya öğrencilerin derslere aktif katılamaması hemşirelikte geleneksel hemşirelik eğitim modelini pekiştirmiş olabilir. Bu doğrultuda, hemşirelikte tıbbi modelin daha çok ön plana çıkmış olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin uygulama temelli birçok dersleri çevrimiçi destekli yürütmesi, kampüs içinde yer alan eğitimi destekleyen etkinliklere katılamaması da yaşam boyu öğrenme yetkinliğini olumlu görüş bildirenlerde bir artış göstermemiştir. Ayrıca, pandemi süresince hasta odalarında uzun süre kalınamaması nedeniyle, öğrenciler rutin işleri yapıp hasta odasında kısa süreli kalmış ve bundan dolayı bakım yeterliliği geliştirme becerisi eksik kalmış olabilir. Uzaktan eğitim önemli bir öğrenme stratejisi olup, teknoloji kullanımının kabulu ve altyapı hazırlığı ile öğrencilerin bakım yetkinliliği geliştirme yönünde de çok yardımcı olabileceği vurgulanmaktadır (Bdair, 2021).

Hemşirelik eğitim sürecinde verilen teorik ve uygulamalı derslerin öğrencilerin kendilerini yetkin olarak görme ve hemşirelik rollerine ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu doğrultuda, hemşirelik eğitimi süresince öğrencilerin yetkinliklerinin geliştirilmesine yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılması temel yetkinliklerinin kazanılmasında önemlidir. Özellikle pandemi dönemlerinde hemşirelik öğrencilerinin öğrenmeye ilgilerini sürdürmek için öğretim stratejilerinin kullanılması gerekli görülmektedir (Hung ve ark., 2021).

Çalışma, sadece Kuzey Kıbrıs'ta yer alan bir üniversitenin üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencileri arasından Google form aracılığıyla ulaşımda teknik sorun yaşamayıp formu dolduran öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı, çalışmanın bulguları ülkedeki diğer hemşirelik eğitimi veren kurumlara genellenemez. Öğrencilerin eğitimlerine ilişkin görüşleri ve mesleki yetkinlikleri anket ve ölçek sonuçları ile değerlendirildiğinden sonuçların subjektif olması kaçınılmazdır. Ayrıca, çalışmada yetkinliğin değerlendirilmesi için kullanılan ölçek sadece öğrencinin beyanına dayanmakta olup, yetkinlik kapsamında yer alan becerilerin değerlendirilmesinde gözlem yoluyla değerlendirme yapılmaması araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencileri mesleki yetkinlik düzeyini iyi olarak algılamış ve aldıkları eğitime ilişkin çoğunlukla olumsuz görüş bildirmiştir. En düşük yetkinliğin eleştirel düşünme ve akıl yürütme ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin lisans döneminde eleştirel düşünme becerisini arttırmak için, öğrencilere ders esnasında sıkça sorular sorularak düşünme süreçleri tetiklenmeli, gerçek yaşam senaryoları içeren vaka analizleri ve simülasyonlar kullanılmalı, eleştirel düşünmeyi teşvik eden kaynakları önermeli, öğrencilere eleştirel düşünme becerilerini değerlendiren ödevler tasarlamalı ve deneyimli hemşireler ile etkileşim kurma imkanları sunulmalıdır.

Pandemi süresince eğitim ve öğrenimi sürdüren tüm öğrencilerin mezun olmadan önce eleştirel düşünme, problem çözme ve akıl yürütme becerilerinin geliştirilmesi ve mezuniyet sonrası okul hastane işbirliği ile yetkinlik seviyelerinin değerlendirilip, eğitim eksikliklerinin giderilmesi önerilir. Ayrıca, Kuzey Kıbrıs'ta hemşirelik öğrencilerin yetkinliği ile ilgili çalışmaların daha büyük örneklemler ile tekrarlanması önerilir.

Gelecek pandemi süreçleri için hemşirelik eğitiminde teknoloji kullanımının hemşirelik yetkinliğini geliştirme yönündeki çalışmaların yapılması önerilir.

Teşekkür ve Açıklamalar:

Çalışmanın yapılabilmesi için ilgili fakültenin Dekanına ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerimize teşekkür ederiz. Çalışma süresince herhangi bir fon kaynağından yararlanılmamıştır.

Çıkar Çatışması:

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yer almamaktadır

Yazar Katkısı:

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): MNM (%50), DSG (%50)

Veri Toplanması (Data Acquisition): DSG (%0) MNM (%100)

Veri Analizi (Data Analysis): MNM (%60), DSG (%40)

Makalenin Yazımı (Writing Up): MNM (%50), DSG (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): DSG (%50), MNM (%50)

KAYNAKÇA

Aggarwal, G., Aggarwal, S., Robles, J., Depasquale, J. R., & Auseon, A. (2020). Medical education focus in published articles related to COVID-19. *Eur Rev Med Pharmacol Sci*, *24*(14), 7905-7907.

American Association of Colleges of Nursing. (2021). The Essentials: Core Competencies for Professional Nursing Education. https://www.aacnnursing.org/Portals/0/PDFs/Publications/Essentials-2021.pdf Erişim Tarihi:21.01.2025

Bdair, I. A. (2021). Nursing students' and faculty members' perspectives about online learning during COVID-19 pandemic: A qualitative study. *Teaching and Learning in Nursing*, *16*(3), 220-226.

Canadian Nurses Association (CNA). https://www.cna-aiic.ca/en/nursing/career-development/career-planning/career-competencies Erişim Tarihi:21.01.2025

Canet-Vélez, O., Botigué, T., Santamaría, A. L., Masot, O., Cemeli, T., & Roca, J. (2021). The perception of training and professional development according to nursing students as health workers during COVID-19: A qualitative study. Nurse education in practice, 53, 103072.

Çelik, S., Durmaz, Y., & Karahan, E. (2020). İntörn hemşirelerin yetkinlik durumları ile bakım verici rollerine ilişkin tutumları arasındaki İlişki. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, *7*(3), 371-383.

Diab, G. M. A. E. H., & Elgahsh, N. F. (2020). E-learning during Covid-19 pandemic: Obstacles faced nursing students and its effect on their attitudes while applying it. *American Journal of Nursing*, *9*(4), 300-314.
Fukada, M. (2018). Nursing competency: Definition, structure and development. *Yonago acta medica*, *61*(1), 001-007.
Günay, U., & Kılınç, G. (2018). The transfer of theoretical knowledge to clinical practice by nursing students and the difficulties they experience: A qualitative study. *Nurse education today*, *65*, 81-86.
Gürdoğan, E. P., Aksoy B., Kınıcı, E. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve mesleki değerler ile ilişkisi. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, *5*(3): 147- 154.
Hargreaves, L., Zickgraf, P., Paniagua, N., Evans, T. L., & Radesi, L. (2021). COVID-19 Pandemic impact on nursing student education: telenursing with virtual clinical experiences. *SAGE Open Nursing*, *7*, 23779608211044618.
Hung, C. C., Kao, H. F. S., Liu, H. C., Liang, H. F., Chu, T. P., & Lee, B. O. (2021). Effects of simulation-based learning on nursing students' perceived competence, self-efficacy, and learning satisfaction: A repeat measurement method. *Nurse Education Today*, *97*, 104725.
Hsieh, S. I., & Hsu, L. L. (2013). An outcome-based evaluation of nursing competency of baccalaureate senior nursing students in Taiwan. *Nurse education today*, *33*(12), 1536-1545.
İskender, M. D., & Karadağ, A. (2015). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, *8*(1), 3-11.
Jowsey, T., Foster, G., Cooper-Ioelu, P., & Jacobs, S. (2020). Blended learning via distance in pre-registration nursing education: A scoping review. *Nurse Education in Practice*, *44*, 102775.
Kajander-Unkuri, S., Meretoja, R., Katajisto, J., Saarikoski, M., Salminen, L., Suhonen, R., & Leino-Kilpi, H. (2014). Self-assessed level of competence of graduating nursing students and factors related to it. *Nurse education today*, *34*(5), 795-801.
Kajander-Unkuri, S., Koskinen, S., Brugnolli, A., Cerezuela Torre, M., Elonen, I., Kiele, V., ... & Leino-Kilpi, H. (2021). The level of competence of graduating nursing students in 10 European countries—Comparison between countries. *Nursing open*, *8*(3), 1048-1062.
Kanbay, Y., Aslan, Ö., Işık, E., Kılıç, N. (2009). Hemşirelik lisans öğrencilerinin problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi,* (3): 244-251.
Karami, A., Farokhzadian, J., & Foroughameri, G. (2017). Nurses' professional competency and organizational commitment: Is it important for human resource management? *PloS one*, *12*(11), e0187863.
Kırca N, Bademli K, Özgönül M. L. (2020). Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yatkınlık durumlarının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, *23*(3): 410-417.
Lazenby, M., Chambers, S., Chyun, D., Davidson, P., Dithole, K., Norman, I., & Tlou, S. (2020). Clinical nursing and midwifery education in the pandemic age. *International Nursing Review*, *67*(3), 323-325.
Salminen, L., Tuukkanen, M., Clever, K., Fuster, P., Kelly, M., Kielé, V., ... & PROCOMPNurse-Consortium. (2021). The competence of nurse educators and graduating nurse students. Nurse education today, 98, 104769.
Sun Y, Yin Y, Wang J, ve ark. Critical thinking abilities among newly graduated nurses: A cross-sectional survey study in China. Nurs Open. 2023;10(3):1383-1392. doi:10.1002/nop2.1388.
Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ). 2018 https://uluslararasi.yok.gov.tr/Sayfalar/avrupa-yuksekogretim-alani-ile-uyum-projesi/yeterlikler-cercevesi/turkiye-yeterlikler-cercevesi-tyc.aspx Erişim tarihi. 01.06.2021
Ulenaers, D., Grosemans, J., Schrooten, W., & Bergs, J. (2021). Clinical placement experience of nursing students during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, *99*, 104746.
Ülker, T. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin kendi mesleki yetkinliklerini değerlendirme aracının geçerlik ve güvenirlik çalışması. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
Tolyat, M., Vagharseyyedin, S. A., & Nakhaei, M. (2022). Education of nursing profession amid COVID-19 Pandemic: A qualitative study. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, *10*(1), 39.
Vincent, S. C., Arulappan, J., Amirtharaj, A., Matua, G. A., & Al Hashmi, I. (2022). Objective structured clinical examination vs traditional clinical examination to evaluate students' clinical competence: A systematic review of nursing faculty and students' perceptions and experiences. *Nurse Education Today*, *108*, 105170.
Yükseköğretim Kurumu (YÖK). (2020). YÖK Yükseköğretim Kurumları Alınacak Tedbirler https://covid19.yok.gov.tr/alinan-kararlar Erişim tarihi 7 Şubat 2021.